

МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПОЗАНАВЧАЛЬНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ІЗ СТУДЕНТАМИ УНІВЕРСИТЕТУ

У статті проаналізовано та розкрито суть музично-просвітницької діяльності, яка використовується у процесі позанавчальної діяльності студентів. Доведено ефективність змісту методів та форм музичних заходів у процесі позанавчальної роботи; розглянуто та проаналізовано теоретико-методологічні позиції щодо певних технологій виховної роботи серед студентів. Обґрунтовано цілі та завдання музично-просвітницької діяльності та доцільність розроблених форм роботи серед студентів в умовах університету.

Ключові слова: музично-просвітницька діяльність, цілі музично-просвітницької діяльності, завдання музично-просвітницької діяльності, принципи музично-просвітницької діяльності.

Музично-просвітницька діяльність є особливою дією в умовах позанавчальної виховної роботи, зокрема, з молодшими школярами, які мають обмежений досвід спілкування з музичним мистецтвом, недостатній рівень художньо-естетичної освіченості і мають можливість якомога раніше засвоювати «ази» музичної освіти, музичної культури.

Метою нашої статті є розкриття змісту позааудиторної роботи, яка залишається складовою формування ідеалу культурно-розвиненої особистості, здатної засвоювати і відтворювати цінності музичної культури, тому вона не може розглядатися поза сферою просвітницької діяльності педагога у формуванні особистісної культури вихованця.

Ідеал духовно-розвиненої особистості залишався актуальним для музичної освіти і освіти упродовж тривалого періоду часу. Як справедливо помічає С. Глебова, «ідеї просвітництва актуалізуються в умовах перехідних етапів розвитку суспільства і впливу прогресу на соціальне, економічне, культурне життя держави, тим самим, випереджаючи практику виховання і освіти, що склалася» [1, с. 23]. Це пояснюється значним посиленням в перехідний період потреби в гуманізації суспільства, в зміні педагогічного ідеалу, пошуку шляхів виховання активної ініціативної особи, здатної до продуктивної діяльності.

Отже, вже з перших кроків становлення позааудиторної музичної освіти намітилися такі специфічні риси взаємодії і взаємопроникнення цих двох феноменів, які актуальні і нині, а саме:

- позааудиторна музична освіта у вказаний період в основному характеризується як просвітницька діяльність громадських організацій і приватних осіб, спрямована на поширення музично-культурних цінностей і та задоволення освітніх запитів населення;

- в структурі позашкільної музичної освіти формуються такі елементи, як приватні музичні школи, студії, курси, клуби, в діяльності яких чітко простежувалась просвітницька спрямованість;

- вищезазначені умови і форми організації позашкільної музичної освіти служать підґрунтям для залучення до музики багатьох тисяч людей різного віку, виступаючи важливим джерелом поширення музичних знань і естетичної культури серед широких соціальних верств суспільства.

Нині пріоритетність музично-просвітницької діяльності установ набуває особливої актуальності оскільки простежується падіння інтересу сучасних дітей до цінностей музичної культури. Тому нині природним обов'язком таких установ і школи є пропаганда мистецтва серед населення, виконання просвітницької місії, вони мають можливість залучати учнів до особистісно значущих музично-культурних цінностей, потреба в яких не задовольняється загальною освітою. Важливо відзначити, що музично-просвітницька діяльність педагогічного працівника має різномасштабну спрямованість, оскільки він має можливість організувати освіту як у класі (на учбовому занятті), у школі, так і за межами установи, в районі, місті.

У науковій літературі проблема музично-просвітницької діяльності педагога-музиканта знаходить віддзеркалення в дослідженнях В. Воротнікова, О. Міциної, С. Дмиренка, І. Єненка, Л. Кожевнікової, М. Серьогіна, В. Саприкіна та ін. Науковцями зроблено спробу розглянути різні аспекти цієї проблеми.

Зокрема, на думку Б. Асаф'єва, який велику увагу приділяв значенню пропаганди музичного мистецтва, педагог повинен бачити завдання освіти в прагненні «не нав'язувати музику, а переконувати нею, не розважати, а радувати». При цьому він особливо підкреслює дієвий вплив на дію аудиторії на рівень творчості і виконання: «..час зайнятися проблемою підготовки тямущих, культурних слухачів, яких не так уже й багато, але і від інтелектуального рівня яких залежить прогрес нашої музики. Як би не був високо розвинений і й освічений виконавець, він мимоволі понизить якість свого мистецтва, якщо запити аудиторії не будуть підвищуватимуться» [2, с.138].

Науковець вбачав великі можливості освіти в різних організаційних формах позааудиторної діяльності: як у створенні «класів слухання музики», організації бесід, концертів-лекторіїв, так і в діяльності народних хорів і оркестрів, з до того пріоритетом творчої активності учасників в процесі виконання музики. Б. Асаф'єв писав, що «необхідно щоб то не було прагнути викликати той або інший вид участі у виконуваному творі, тобто переводити статичне поглинання музики у свідоме засвоєння (зовсім не у формі професійно-технічного рівня).. це і є шлях до самодіяльності» [2, с. 11].

Значний внесок в теорію музично-просвітницької діяльності вніс Д. Кабалевський. Узагальнивши власний багатий практичний досвід, він обґрунтував завдання просвітницької роботи, визначив її типи і форми. Цілеспрямований розвиток масової музичної просвіти стає у Д. Кабалевського одному з найбільш актуальних завдань естетичного виховання. У ряді статей він звертає особливу увагу на те, що плани роботи по музично-естетичному вихованню в школах зазвичай обмежуються лекціями на тему «Як слухати і

розуміти музику». Але лекції самі по собі не можуть навчити слухати і розуміти музику. Композитор вважає їх частиною однієї системи, однією з ланок багатьох інших засобів залучення дітей до музичного мистецтва.

Розглядаючи суть музично-просвітницької діяльності у вузі, школі, необхідно звернутися до ряду досліджень, що збагачують теоретичні уявлення про підготовку учителя музики загальноосвітньої школи. Так, І. Аушева, звертаючись до розробки методики формування просвітницької спрямованості навчального процесу на музично-педагогічному факультеті педвузу, конкретизує поняття просвітницької діяльності як «діяльності учителя загальноосвітньої школи, пов'язаної із завданнями реальної соціокультурної обстановки, що полягає в цілеспрямованому залученні широкої слухацької аудиторії до сучасної музичної культури і здійснюваною в єдності учбової і позанавчальної діяльності у формі спілкування при необхідному рівні музично-виконавської і мовної культури учителя» [3, с. 8].

На думку ряду авторів (С. Бакай, С. Дмитренко, В. Єршов, Н. Серьогін, Є. Плеханова та ін.), музично-просвітницька діяльність вважається діяльністю особливого роду, самостійною галуззю музичного мистецтва, що і вимагає наявності таких елементів музичної культури особи як музичні знання, уміння і навички, інтереси, смаки, ідеали; виконавська культура; готовність пропагувати музичне мистецтво.

Привертає увагу те, що, визначаючи поняття музично-просвітницької діяльності педагога, автори акцентують свою увагу на трьох важливих її аспектах: особистісному, діяльнісному і музично-комунікативному. Музично-просвітницька діяльність бачиться дослідниками таким поняттям, що відображає соціально-значуще прагнення педагога до практичної діяльності з метою обміну інформацією і розширенню власної музичної культури.

Причому на думку Н. Серьогіна у процесі художньо-просвітницької діяльності створюється, реалізується, збагачується, трансформується, оновлюється культурно-творчий потенціал людини. Специфіка цього процесу – в самодіяльній організації, в можливості збереження і розвитку позитивних тенденцій саморозвитку особистості.

Узагальнюючи вивчений матеріал, ми виробили наступне визначення музично-просвітницької діяльності студента в умовах позанавчальної діяльності: це реалізація у сфері вільного часу різних професійних функцій, спираючись на базову вузівську освіту, розширення, поглиблення і доповнення у слухачів знань в галузі музичного мистецтва, формування потреби у спілкуванні з цим видом мистецтва і завдяки різноманіттю можливостей музичного мистецтва більш повно використовувати його для продуктивного розвитку особистісного музично-культурного мистецтва.

На підставі вищевикладених положень та аналізу низки досліджень ми виділили пріоритетні цілі і завдання музично-просвітницької діяльності:

1. Необхідно викликати інтерес до музики. В умовах позанавчальної освіти це є необхідною умовою формування музично-естетичної культури, умінь, навичок самоорганізації, оскільки воно будується на інтересі тих, хто навчається.

2. На основі інтересу можна вирішувати завдання залучення слухачів, пізнання і засвоєння загальнолюдських цінностей музичної культури, сформувати потребу і любов до музики.

3. Залучення слухачів до художніх цінностей сприятиме розвитку їх творчих здібностей, прагнення творити за законами краси, розвивати ціннісні орієнтації, життєві перспективи.

4. Дані завдання визначають зміст музично-просвітницької діяльності студентів в умовах позанавчальної освіти, яка покликана забезпечувати задоволення духовних запитів учасників виховних процесів, сприяючи створенню можливостей вдосконалювати результати освіти в напрямі від функціональної грамотності до музичної компетентності і культури особистості.

Визначені цілі і завдання музично-просвітницької діяльності дохволили окреслити її функції в умовах позанавчальної діяльності:

1) музично-просвітницька діяльність студента виступає засобом залучення особи до музичної культури як минулого, так і сьогодення;

2) вона є одним з каналів музичної самоосвіти, досягнення суті і технології музичного мистецтва, які можуть стати основою професіоналізму;

3) музично-просвітницька діяльність сприяє на поглиблене сприйняття професійній орієнтації на поглиблене сприйняття музичного мистецтва і закладає фундамент для подальшої професійної музичної освіти;

4) музично-просвітницька діяльність сприяє розвитку творчих здібностей студентів і слухачів в цілому і музичних здібностей зокрема. Ця функція особливо активно реалізується у сфері практичної художньої творчості (гуртки, школи, студії, оркестри, гурти);

5) музично-професійна діяльність сприяє формуванню майбутнього педагога-музиканта, оскільки результатом практичної художньої творчості нерідко є оволодіння тим або іншим музичним інструментом, технікою і майстерністю гри на ньому;

6) вона є засобом естетичного виховання студентів і слухачів, формування музичного смаку;

7) музично-просвітницька діяльність – є однією із форм людського спілкування і дозвілля, в процесі якого вирішуються усі завдання виховання і соціалізації людини, об'єднання колективу учасників даного процесу.

Під принципами ми розуміємо засадницькі ідеї, вимоги, від дотримання яких значною мірою залежить ефективність будь-якого виду діяльності. При цьому різні науковці розглядають принципи музично-просвітницької діяльності в різних варіантах:

- принцип діалектичної єдності і взаємозв'язку загального і особливого, який проявляється в обліку педагогом вікових і індивідуальних особливостей учнів, у використанні загальнолюдських і національних цінностей в процесі відбору змісту музично-просвітницької діяльності [4];

- принцип активної співтворчості, що будить в кожному художника і що послідовно розвиває інтерес до музики, потреба в спілкуванні з нею;

- принцип самоорганізації і самовиховання у процесі творчої діяльності (Д. Кравець, І. Ковальчук).

Отже, музично-просвітницька діяльність базується на взаємодії і взаємопроникненні таких принципів, як методологічних (гуманізму, демократизму, зв'язку з практикою), дидактичних (систематичності і цілісності, усвідомленості, активності) і творчих (принцип свободи вибору виду діяльності за інтересом).

Дослідники визначають різні форми такої взаємодії, до яких можна віднести: різноманітні видовищно-музикознавські покази синтетичного зразка, де викорисовуються література - живопис - поезія - музика - сценографія;

- театральні-сценічні покази з елементами поєднання музики, хореографії, акторської майстерності;

- формування навичок музикознавської роботи в учнів загальноосвітньої школи (розробка музичних презентацій, створення «біографій» пісні чи музичного твору, підготовка статті в місцевому виданні, практика тематичних рефератів, що в сукупності одночасно розвиває їх навички красномовства, дослідницькі можливості, бібліографічні орієнтири).

На підставі цього можна зробити висновок, що музично-просвітницька діяльність у позанавчальній виховній роботі дає можливість організувати неформальний освітній процес, де пріоритет віддається, передусім, передачі досвіду творчості, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу, досвіду спілкування шляхом його формування студентами й учасниками виховного процесу в школі, клубі, студії, гуртку.

Отже, на підставі вищезазначеного можна виділити основні риси, які відображають специфіку музично-просвітницької діяльності в умовах позанавчальної діяльності.

1. Прагнення студентів до різнобічного прояву своїх задатків, потенційних можливостей, які іноді залишаються не реалізованими, оскільки навчальна або трудова діяльність не завжди спрямовані розвивати інтереси.

Таким чином, ми бачимо, що свобода вибору у позанавчальній виховній роботі призводить до того, які практично повністю зняті причини, що перешкоджають активному пізнанню цінностей музичної культури, їх засвоєнню і залученню, розвитку творчого відношення до явищ мистецтва.

2. Різноаспектна спрямованість музично-просвітницької діяльності студента призводить до того, що він не має права вибирати партнерів по спілкуванню, віддавати перевагу всім, хто вчиться, і будувати процес взаємодії з різним типом партнерів, залежно від віку та готовності учасників до такого спілкування.

3. Принциповою особливістю музичної освіти у позанавчальній діяльності є добровільність участі студентів у ній. Адже саме у позанавчальній роботі розширюється знання основ музичної культури саме зацікавленими людьми, що задовольняють свої духовні інтереси і готові удосконалювати себе як особистість.

4. На відміну від класичної музичної освіти в позанавчальній виховній діяльності здійснюється на межі державних і громадських організацій, характеризується різноманітністю змісту і форм педагогічної дії.

Таким чином, основі безпосередньої творчо-практичної, творчої загальнокультурної діяльності студенти органічно входять у світ музичної культури, допомагаючи стати повноправними її членами, такої культури, яка в комплексному вираженні спонукає студентів прагнути до саморозвитку і самореалізації.

Використана література:

1. Глебова С.Л. Музыкальное просвещение подростков в Музыкальном обществе: дис. ... канд. пед наук: 13.00.01 / Глебова Софья Львовна. -Тамбов, 2002.-181 с.
2. Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании / Б.В. Асафьев; под ред. Е.М. Орловой. - М.-Л.: Музыка, 1965. -151 с.
3. Аушева И.У. Формирование просветительской направленности учебного процесса в фортепианном классе музыкально-педагогического факультета: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Аушева Ирина Уматгиреевна. - М., 1990. - 16 с.
4. Засуха Ю.И. Педагогические основы непрерывного музыкального просвещения масс средствами культурно-просветительной работы: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Засуха Юрий Иванович. - Ленинград, 1986. - 16 с.

ДУ ЛЯН. Музыкально-просветительская деятельность как составляющая внеаудиторной воспитательной работы со студентами университета.

В статье проанализирована и раскрыта суть музыкально-просветительской деятельности, которая используется в процессе познавательной деятельности. Доказана эффективность содержания методов и форм музыкальных мероприятий в процессе внеаудиторной работы; рассмотрены и проанализированы методологические позиции относительно определенных технологий воспитательной работы среди студентов. Обоснованы цели и задания музыкально-просветительской деятельности и целесообразность разработанных форм работы среди студентов в условиях университета.

Ключевые слова: музыкально-просветительская деятельность, цели музыкально-просветительской деятельности, задания музыкально-просветительской деятельности, принципы музыкально-просветительской деятельности.

DU LIANG. Musically-elucidative activity as constituent of extracurricular educator work with students of university.

Essence of musically-elucidative activity, which is used in the process of познавательной activity, is analysed in the article and exposed . Efficiency of maintenance of methods and forms of musical measures is well-proven in the process of extracurricular work; methodological positions of relatively certain technologies of educator work are considered and analysed among students. Aims and tasks of

musically-elucidative activity and expediency of the worked out forms of work are reasonable among students in the conditions of university.

Keywords: musically-elucidative activity, aims of musically-elucidative activity, tasks of musically-elucidative activity, principles of musically-elucidative activity.

УДК 371.8.061(045)

Дябел Л. І.

ОСОБЛИВОСТІ СФЕР СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню особливостей становлення студентської молоді в різних сферах життєдіяльності з метою створення необхідних соціально-педагогічних умов для її соціалізації. Визначено, що процес соціалізації студента передбачає, насамперед, опанування нової соціальної ролі, виконання відповідних соціальних функцій, формування рис і якостей майбутнього фахівця, переоцінки цінностей та планування подальшого життя. Проаналізовано наукові підходи до визначення понять «молодь» та «студентська молодь». Розглянуто вплив на процес соціалізації студентів таких факторів, як: рівень розвитку та діяльності членів студентської групи, якість та кількість зв'язків спілкування між членами групи, вплив на поведінку студента та його діяльність рівень його самосвідомості.

Ключові слова: студентська молодь, соціалізація, становлення, соціальна адаптація.

Із входженням України у новий історичний період розвитку, згідно нових вимог системи освіти до навчання, вирішенням завдань у всіх сферах соціального життя висувається на перший план проблема соціалізації молоді. Реалізація цих завдань можлива тільки в умовах цілісної системи педагогічної освіти. Успішна соціалізація студентської молоді можлива за умови переорієнтації та переструктурування змісту та форм організації соціально-виховної роботи з студентами. Даний аспект обумовлює актуальність дослідження особливостей становлення студентської молоді в різних сферах життєдіяльності з метою створення необхідних соціально-педагогічних умов для її соціалізації.

Мета статті: дослідження теоретичних підходів до сутності становлення студентської молоді в різних сферах життєдіяльності з метою створення необхідних соціально-педагогічних умов для її соціалізації.

Провідними принципами соціального становлення та розвитку молоді за законодавчою базою нашої держави є:

- «повага до загальнолюдських цінностей, прав людини і народів, історичних, культурних, національних особливостей України, її природи;
- врахування потреб молоді, співвіднесення їх реалізації з економічними можливостями держави;